

NAPADI NA MEĐUNARODNO PRIZNATI HRVATSKI JEZIK (1)

Ponovno promicanje raskrinkanog serbokroatizma

Predavanje na tribini Hrvatskoga kulturnoga vijeća *Nove agresije na hrvatski jezik održano je 8. studenoga 2010. u Zagrebu*. Budući da se s vremenom na vrijeme mogu čuti teze međunarodnih političkih činovnika na tragu onih koje u svojoj knjizi iznosi Snježana Kordić, a protiv kojih se određuje hrvatska jezikoslovna kao i šira javnost, donosimo ga u nekoliko nastavaka kako bi čitatelji stekli uvid u „znanstvenost“ pristupa spomenute autorice kada negira samosvojnost hrvatskoga jezika

Dok smo očekivali radosnu vijest o prihvaćanju hrvatskoga kao 24. službenoga jezika u EU, u Hrvatskoj su tiskane dvije knjige (monografije) koje se hrvatskim jezikom i kroatistikom bave na dijametralno različiti način. Riječ je o knjizi *Hrvatski jezik i serbokroatizam* Leopolda Aurburgra (2009.) i o knjizi *Jezični purizam i nacionalizam* (2010.) Snježane Kordić. U hrvatskim je priopćenicima Aurburgerova knjiga gotovo pa prećućana, a knjiga S. Kordić dočekana s mnogobrojnim pohvalama. Na tržištu se njezina knjiga pojavila samo nekoliko mjeseci prije vijesti da će hrvatski jezik u EU biti službeni jezik.

Hrvatski jezik i serbokroatizam

Knjiga *Hrvatski jezik i serbokroatizam* iznimno je bitna za afirmaciju hrvatskoga jezika. Njezin je autor Nijemac, opći lingvist, filozof, germanist, slavist i kroatist, čovjek temeljite i široke humanističke naobrazbe. Dopisni je član HAZU od 2000. godine. O njegovoj je knjizi *Hrvatski jezik i serbokroatizam* Nataša Bašić u časopisu *Jezični purizam* (2010., 57-2, 71-78), a u 55. broju *Filologije*, časopisu Razreda za filološke znanosti HAZU, izdala je prikaz Dubravke Sesar. Nijemčki je izvornik knjige iz 1999. godine u časopisu *Jezični purizam* Leopolda Aurburgra (2009.) i o knjizi *Jezični purizam i nacionalizam* (2010.) Snježane Kordić. U hrvatskim je priopćenicima Aurburgerova knjiga gotovo pa prećućana, a knjiga S. Kordić dočekana s mnogobrojnim pohvalama. Na tržištu se njezina knjiga pojavila samo nekoliko mjeseci prije vijesti da će hrvatski jezik u EU biti službeni jezik.

Jezični purizam i nacionalizam

Od znanstvene knjige očekuje se da objektivno opiše i raščlani postojeće spoznaje te da na temelju istraživanja unaprijedi stare i/ili donese nove spoznaje. Knjiga *Jezični purizam i nacionalizam* takvoga je tipa da se ne može smatrati znanstvenom. Ona ima tri poglavlja: *Jezični purizam i nacionalizam*, *Politički purizam i nacionalizam*, *Jezični purizam i nacionalizam*. Prva dva poglavlja u prvom poglavlju imaju naslove *Purizam i nacionalizam* te *Hrvatsko*

kopiranje nacističkog purizma. Knjiga je nastala na temelju polemičnih priloga koje je autorica proteklih desetak godina objavljivala u časopisu *Književna republika* (djelomice u časopisu *Republika*, dok 2003. nije osnovana *Književna republika*). Autorica netočno tvrdi da je ta polemika 2001. pokrenuta "radi dijaloga s najistaknutijim predstavnicima kroatistike" (429). Autorica je, naime u svojem prvom polemičnom prilogu htjela "omogućiti da se argumenti stranih lingvista javno iznesu u Hrvatskoj". Tadašnji urednik *Republike* Velimir Visković (koji od 2003. uređuje *Književnu republiku*) sigurno bi rado objavio te priloge stranih lingvista, no nije ih bilo. Nitko se od stranih lingvista nije uključio u polemiku i stao na stranu Snježane Kordić. Oni strani lingvisti poput Leopolda Aurburgra koji se jesu uključili, osporavali su njezinu argumentaciju. Viskovićeva pozivanja na suradnju i otvaranje prostora Snježani Kordić u *Republici* i zatim *Književnoj republici* stoga nije urodilo željenim rezultatima. Oko 75% teksta u knjizi *Jezični purizam i nacionalizam* sastavljeno je od citata koji su uklopljeni u autoričine rečenice. Taj omjer vlastita teksta i citata krajnje je neobičan, tim više što se u tim citatima tuđe misli često ne prenose na objektivna načina. Prenosi se samo ono što autorici odgovara i onako kako joj odgovara. S obzirom na intenciju knjige, autorica se znanstvenom literaturom služi na način koji je uobičajen u pamfletima u kojima se nekoga ili nešto optužuje ili ocumjuje. Pokazat ću na jednom primjeru kako S. Kordić citira. Za jednu od rjetkih kroatistica koju ne kritizira, a citira, prenosi da je 2002. ustvrdila kako su pravila po kojima se ravnaju jezični cenzori na Hrvatskoj televiziji, "diletantska, subjektivna i šovinistička" (319). Pročitamo li citirani tekst, uočiti ćemo da su u njemu te riječi navodnicima jasno označene kao riječi Ljudevita Jonke iz 60-ih godina, i to ovako: "kadšto 'diletantska, subjektivna, lična, lokalistička, partikularistička, pa i šovinistička'." S. Kordić trebala je navesti i ono "kadšto" jer je i ono Jonkeovo. Jonke je zaslužao da se i druge njegove riječi ne pripisuju olako autorici koja se njima služi pedesetak godina nakon što ih je on izrekao. No da je S. Kordić spomenula da citirana autorica tek prenosi Jonkeove riječi, čitatelji bi mogli početi postavljati neugodna pitanja. To je S. Kordić elegantno zaobišla prešućujući Jonke.

S. Kordić kaže da ista kroatistica "opisuje proteste autora" kojima "nije jasno zašto određene riječi bezrazložno bivaju uklonjene iz njihovih tekstova" (38). To je točno, no S. Kordić prešućuje da ista autorica u svojem tekstu kaže i ovo: "Naravno da su za netrpeljivost lektorinova krivi i novinari, koji ne žele prihvatiti činjenicu da se standardni jezik mora učiti i da to iziskuje truda. Zato se oni često ljute i na sasvim opravdane intervencije." S. Kordić takve iskaze ne spominje jer se ne uklapaju u sliku koju želi stvoriti. Ona, dakle, činjenično stanje ne opisuje onakvo kakvo jest, već ga iskrivljuje da bi stalo u njezine okvire.

Umjesto prikaza knjige *Jezični purizam i nacionalizam*

Iako je na ometnici knjige autorica pojam *jezik nadređen* pojmu *nacionalizam*, u samom tekstu pojam *jezik* podređuje pojmu *nacionalizam*. U knjizi nema potpoglavlja koje bi se zvalo *jezik*, a ima potpoglavlje koje se zove *nacionalizam* (327), pa čak i potpoglavlje *Što je nacionalizam* (328). Autorica pokušava citatima opisati značenje pojma *standardni jezik*, no nema definicije pojma *jezik* u suodnosu prema pojmovima *standardni jezik* i *dijalekt*. Ona kao da ne zna da postoje zasebni *jezici* koji nisu *dijalekti* i koji nemaju svojih *standardnih jezika*. U knjizi se ne opisuju pojmovi *jezik* i *nacionalizam* tako da to bude u skladu s načelima bilo koje znanstvene discipline. Npr., u knjizi se ne spominje općepoznati pojam *simbolička funkcija jezika* jer je taj pojam autorica zamijenila pojmom *nacionalizam* te tako pomiješala jedno i drugo. Ključne teorijske probleme u knjizi S. Kordić raščlanio je Zvonko Pandžić (*Jezični purizam*, 2010., 57-4). Došao je do zaključka da se radi o "prozelitskom ideologiziranju", "niskoj razini znanstvene apstrakcije" i "kontradiktornoj teoriji". Naime, prema S. Kordić samo narodi nastaju *diskursom*, a *jezici* ne, iako je svaki jezik - pokazuje Pandžić - u svojoj biti samo diskurs, a time i povijesna i socijalna realnost.

Pandžić napominje da u Njemačkoj nisu prihvaćene tvrdnje S. Kordić da je ona u Hrvatskoj "progonjena na jezičnoj osnovi". Kaže da stoga nije dobila ni politički azil, a ni profesuru za "srpskohrvatski jezik". Iako ju *Globus* predstavlja kao znanstvenicu "briljantne karijere", s uspjesima prije svega u Njemačkoj, Pandžić napominje da "Kordićeva već godinama ne radi u struci, pa ni kao obična lektorica bilo kojega jezika, barem ne u Njemačkoj" (152). Pandžić upozorava na to da unatoč svim optužbama na račun hrvatskoga "purizma" i "nacionalizma", autorica nije spomenula "sveostokavsku balistiku i artiljeriju *Slova o srpskom jeziku*". Riječ je o velikosrpskom programskom spisu kojemu je suautor Miloš Kovačević, prema Pandžiću "znanstveni intimus i veliki obožavatelj gospođe Kordić i njezine kongenijalne lingvistike" (152).

S. Kordić tvrdi da "danas dominira nacionalizam" i u Hrvatskoj (260). Određujući značenje toga pojma, ona prenosi da je to "primitivizam, zaostalost, reakcionarnost, zabluda ili bolest" (328). Smatra da "nacionalizam guši i odbacuje razum i racionalnost" (331) te da "kad vlada nacionalizam, onda nema razumodno razmatranja niti mislilaštva" (331).

Odnos jezičnih zajednica prema svojim materinskim jezicima kakav u Europi postoji najkasnije od početka 19. stoljeća, prema knjizi S. Kordić ima korijene u nacizmu: "Nacistička teza da 'odnos prema materinskom jeziku je ključ za opstanak ljudi kao rasne ili etničke zajednice' (Hutton 1999: 5) zvuči danas

sasvim poznato na južnoslavenskim prostorima." (173).

Autorica tvrdi da se u "suvremenoj Hrvatskoj" prema uzoru na "raniji antisrpski purizam" oponaša "ekstremno nacionalistički sužena jezična ideologija *Nezavisne Države Hrvatske*" (18). Za "spremnost akademičara u doba nacizma da stave svoje vještine u službu države", tvrdi da se također ponavlja danas u Hrvatskoj (19).

Iz njezine knjige proizlazi da je situacija u nacističkoj Njemačkoj bila bolja nego u Hrvatskoj jer je u Njemačkoj Führer Adolf Hitler zabranio puristima "nasilno poučavanje" i "zamjenjivanje stranih riječi odavno udomaćenih u njemačkom jeziku" (15).

Sudjelovanje državnih tijela Republike Hrvatske u reguliranju pravopisnih reformi S. Kordić naziva "diktaturom": "Kad se u Hrvatskoj u novije vrijeme nameću nepotrebne promjene pravopisa i pritom se poziva na odluke ministarstva, treba znati da se takav postupak smatra diktaturom" (162).

Kad u velikim zemljama u EU pravopisne komisije putem države "nameću" pravopisne promjene u škole, a neki se mediji tomu suprotstavljaju, to za autoricu nije diktatura. Čak ni glede Francuske koja provodi vrlo dosljedno oštru jezičnu politiku, Snježana Kordić ne kaže da se radi o diktaturi (33). U svojim je kritikama u tim konkretnim slučajevima omdnjena i oprezna, no kad se radi o Hrvatskoj i o kroatistici, onda joj nijedna riječ nije preteška.

Za raspad *srpskohrvatske* jezične ideologije i nedvojbni stav kroatistike prema hrvatskomu jeziku autorica optužuje čak i Boga: "Emocionalni izljevi neprijateljstva kod kroatista ne iznenađuju ako se ima na umu da je u njihovim tezama spojen religijski pristup s domoljubljem, a poznato je da 'su Bog i domovina nepobjediv tim: u tlačenju i prolijevanju krvi obaraju sve rekorde' (Dawkins 2007: 324)" (167).

Dok u današnjoj Hrvatskoj nad jezikom, medijima i školstvom navodno dominira nacionalizam i diktatura, u bivšoj je Jugoslaviji dominirala demokracija: "Mediji i školstvo u Jugoslaviji bili su u jezičnom pogledu izrazito demokratski". Isto vrijedi i za jugoslavenske "zakonske odredbe o jeziku" (289).

Iz knjige S. Kordić proizlazi da su liberalna demokracija i etnička ravnoteža u Jugoslaviji dovele do raspada Jugoslavije: "Jedna od omiljenih tvrdnji danas u Hrvatskoj je da je Jugoslavija propala zbog etničke neravnoteže. Međutim, 'etnička ravnoteža je bila ono što je uništilo Jugoslaviju' (325). Osim toga, prema autorici "Nacije su u Jugoslaviji postojale ne zbog međusobnih razlika, nego zato jer ih je sistem raspodjele dobara reproducirao" (323). I tu je svaki komentar suvišan.